

PETR KOLEČKO – TOMÁŠ SVOBODA: JAROMÍR JÁGR, KLADENĚŇÁK

(2009)

Pod hrou *Jaromír Jágr, Kladeňák* jsou jako autoři podepsáni režisér Tomáš Svoboda (* 1972) a dramatik Petr Kolečko (* 1984), který na ní má většinový podíl. Kolečko ve svých hrách reflektuje společenské fenomény, jimž drama obvykle pozornost nevěnuje, například moderní hudbu, pornografický průmysl či populární sport: z fotbalového prostředí je *Sou-*

mrak bodů (prem. 2006), z hokejového zase *Bohové hokej nehrají* (prem. 2008), hra *Federer–Nadal* (prem. 2012) zachycuje tenisový zápas. Kolečkova tvorba je i navzdory jeho poměrně nízkému věku rozsáhlá – napsal už téměř třicet kusů. Od počátku své kariéry je totiž dramatikem autorským, píše pro konkrétní inscenace, zpravidla v rámci tvůrčích tandemů (režiséři se pak často stávají spoluautory jeho her). Již na DAMU začal pracovat s Janem Fričem (který režíroval jeho generační výpovědi *Soumrak bodů*, prem. 2006, *Láska, vole!*, prem. 2007, *Buchty a bohyně*, prem. 2012) a s Danielem Špinarem (v pražském Rubínu spolu nastudovali mj. tři parafráze klasiky: *Kauza Salome*, prem. 2009; *Kauza Médeia*, prem. 2010, a *Kauza Maryša*, prem. 2011), později navázal spolupráci také s režisérem Tomášem Svobodou, s nímž ho pojí zejména působení v Městském divadle Kladno a ve své době oblíbený muzikál *Pornohvězdy* (prem. 2010). Také jejich následující projekt – inscenace *Jaromír Jágr, Kladeňák* – vzbudil velký mediální ohlas.

Tato „hra se zpěvy“ vznikla z potřeby napsat původní drama, které by námětově vycházelo z kladenského regionu, pro jehož divadelní scénu byla hra od počátku určena (rezonérem těchto snah je ve hře postava uměleckého šéfa, který hrdinovi nabízí k přečtení drama pojednávající o něm). V *Jágrovi* tak autoři odkazují k tradici lokální frašky – satiry z velkoměstského prostředí, jež vzkvétala na přelomu osmáctého a devatenáctého století ve Vídni a v Praze a zpracovávala místní náměty. Současně je ale hra koncipována jako syntéza antihrdinské frašky a hrdinského mýtu, neboť stejnou měrou velebí jako ironizuje úspěchy světoznámého českého hokejisty. Hru lze pojmut také jako směsici tragikomedie, která se hokeji vysmívá

i ho obdivuje (již pokusem nahlédnout jej jako filozofický problém), s pohádkou směřující k poznání smyslu života. Srovnatelně s hokejem je ve hře obdivována i zesměšňována filozofie.

Kolečko se Svobodou ve hře líčí skutečné osoby, byť s příslušnými reáliemi nakládají po svém. Chronologie Jágrových hokejových angažmá odpovídá realitě. Vystupují tu i Jágrové skutečné partnerky, modelka Andrea Verešová a moderátorka Inna Puhajková, v postavě slepce Ivana se na konci hry odtajní slavný hokejista a trenér Ivan Hlinka, mezi figurami se objeví též Jágrovi kolegové ze zámořské (např. Mario Lemieux) i kontinentální ligy (Rus Alexej Čerepanov). Čas děje zabírá přes deset let: hra začíná v den českého vítězství na olympiádě v Naganu 22. února 1998 a končí – jak lze vypočítat z úmrtí Čerepanova v roce 2008 – nejspíš v sezóně 2009/2010.

V první půli hry, ještě jako člen Pittsburghských tučňáků, začíná Jágr bojovat se sebedestruktivními myšlenkami, které mu vniklo zjevení chlapce, pozdějšího rakouského filozofa Ludwiga Wittgensteina, syna majitelů kladenských hutí, a jeho matky Poldi. Náhlý rozpad osobnosti, rozpolcené mezi „přízemním“ tréninkem a četbou učencova opusu *Tractatus logico-philosophicus*, zapříčiní rozchod s přítelkyní Andreou. Když se však od kolegy Lemieux dozvídá, že zjevování filozofů je u hokejistů běžným jevem pojmenovaným po sovětském útočníkovi Makarovův syndrom, usmyslí si, že filozofovy nároky na vlastní opravdovost a užitečnost uskuteční v jiném týmu. Ani ve Washington Capitals, ani v newyorských Rangers ale poznání života skrze kvalitní hokej nepřichází, a tak se Jágr ve druhé půli hry vydává do sibiřského Avangardu Omsk. V Rusku ovšem přemítání o životě upadá do skeptického „filozofujícího“ stylu Čechovových her (hlavně za přítomnosti prostitutek Iriny, Máši a Olgý), a tak i přes povzbuzení, které mu dává soukromý trénink nadějného Čerepanova, se po jeho tragickém skonu rozhodne vrátit domů. Když pak s Lemieuxem, kterého sem přetáhl, úspěšně hraje za Kladno a dovídají se, že i ostatní hokejisté si našli čas na duchovní zájmy a že znovu věří ve smysl hokeje („*Není důležitý kde hrajem, ale že hrajem. Vidiš ty lidi? My hrajem! My žijem! Dáme gól*“, 44), je Jágrovo poslání naplněno a filozof se mu – stejně jako druhým – přestává zjevovat.

Drama sestává z dvaceti obrazů a přestávkou je rozděleno na dvě části: v první se střídají scény z Jágrova veřejného života (na stadionu, před zástupci médií, při společenských akcích) se scénami ze soukromí nahlíženými skrze debaty s partnerkou (v případě Verešové lokalizované do ložnice). Tento „západní“ typ prostoru nahrazuje ve druhé půli prostředí „východní“: v prvním obraze se ocitáme v ruské domácnosti, kde se kolem samovaru scházejí hráči s prostitutkami a kde se mísí atmosféra přelomu devatenáctého a dvacátého století s dneškem. Teprve pak se dostáváme na stadion či do hrdinova bytu (novou přítelkyni Innu již reprezentuje kuchyně), situovaných ke konci hry i na Kladno. Ve hře se objevuje také fiktivní časoprostor zhmotněných snů, v nichž se Jágrovi zjevují Wittgensteinovi.

Kolečkův ruský chronotop je přejat z her A. P. Čechova, stejně jako některé postavy (Irina, Máša a Olga ze *Tří sester*) či dialog (příkladně úvahy o budoucnosti: „*SERGEJ: Jen se nesmějte! Nejen za dvě stě tři sta let, ale i za milión let zůstane život stejný, jako byl kdykoli předtím. Život se nemění, ten je stálý a řídí se svými zákony, do kterých nám nic není, nebo aspoň, které nikdy nepoznáme. Tažní ptáci, jeřábi například, letí a letí, a ať se jim honí hlavou jakékoli myšlenky, vysoké nebo nízké, stejně poletí dál a nebudou vědět proč a kam. Letí a budou létat, ať se mezi nimi objeví jací chcete filozofové. A jen ať si filozofují jak chtějí, hlavně že budou létat...*“, 31–32). Příznačným rysem Kolečkovy poetiky je totiž potřeba reinterpretovat klasická dramata a vztahovat je k aktuální divadelní skutečnosti, a tím se vymezovat nejen k historii myšlení v dramatu, ale i k jeho formálním dějinám.

Prostor ve hře má konečně i nacionální význam, neboť země hokejistova původu implikuje národnost filozofa, respektive literáta, který se hráči zjevuje: Čechovi Rakušan českého původu, Rusům Dostojevský či Solženicyn, Němci Hegel, Francouzům Voltaire či Sartre a podobně.

Motiv „národního“ kolektivního sportu se vine celou Kolečkovou dramatikou, obvykle ve formě jakési postmoderní varianty středověkého „hádání“ těla (lidskou identitu nahradila adorace tělesnosti) a duše coby výrazu autenticity existence. Zároveň tyto „hry“ v jeho dílech plní úlohu symbolickou – zobrazují povahu a chování české populace, která je z většiny fanoušky, a poukazují k projekci národních mýtů do sportu. Autoři mají přitom k postavám i ke sportu vztah ambivalentní, třebaže s nimi sympatizují, převahu „hmoty“ nad duchem kritizují. Zápletku tak založili na metafoře hokeje jako svého druhu filozofie (i jako kontrastu filozofie) a pojali ji jako hrdinovu duchovní cestu za štěstím: adept zasněžení Jágr tu následuje „učitele“ Wittgensteina a procházející různými nástrahami se na konci sám stává mistrem, nejen Čerepanovi, ale vlastně všem hokejistům.

Kolečko se Svobodou pracovali také se spojením „vysokého“ a „nízkého“, které zde vedle vztahu filozofie–hokej zračí i vztah hokej–starořecká tragédie. Především tu hrdinovo snažení vyzývá po vzoru antiky českou obec k zamyšlení nad sebou sama, za kterýmžto účelem byl pro postavu slepce Ivana navíc zvolen antický předobraz – slepý thébský věstec Teiresiás, který v Sofoklově *Oidipovi* prorokuje králi rozpornou budoucnost, podobně jako Ivan zde: „*IVAN: Vidím svět, kde není pravých géníů! Vidím svět, kde falešní vůdci mávají hokejkami ve jménu lidského pokroku, a přitom myslí jenom na svůj zisk. Kam nás tohle může dovést? Ty si myslíš, že jsi kladenský géníus? Já znám jen jednoho opravdového. Toho, který posouval lidstvo vpřed nikoli zahnutým klackem, ale tím, že lidi nutil pochybovat. A lidé to potřebují. Potřebují o sobě přemýšlet a rozvíjet se, ne sledovat puk jak stádo ovcí. Ano, jediným hrdinou Kladna byl filozof Ludwig von Wittgenstein!*“ (6)

Jinou kulturní dichotomii ve hře reprezentuje odlišnost mezi „západním“ (racionálním) a „východním“ (iracionálním) myšlením, což je vyjádřeno nejen rozdílem

mezi zaoceánskou a kontinentální ligou, respektive americkou a ruskou společností, nýbrž i odlišností Wittgensteinovy filozofie (analýza logiky jazyka ve vztahu k fungování společnosti) od Dostojevského literatury zrcadlící silné emoce, psychologickou rozporuplnost a významovou ambivalenci lidského jednání.

Kolečkovy hry se vyznačují bizarními příběhy a kuriózními dějovými zvraty. Kromě toho dokáže bravurně pracovat s jazykem – umí psát „prózou“ i veršem (včetně hexametru), napodobovat dialekty i současnou mluvu, parafrázovat i novátorsky dotvářet řeč. V této hře výrazně pracuje také s ironicky založenou komikou („*JÁGR: To mám jako po každým tréninku jít do knihovny a číst tam encyklopedie nebo co, aby ty chytrolíni přestali říkat, že jsem blbej? Voni přece taky nejdou z přednáškového sálu na led nebo do posilovny. Chtěl bych je vidět vod Jardy Špačka přiražený na mantinel, jak ze sebe soukaj Sokrata*“, 8).

Charakteristickým rysem jeho rukopisu je snaha naplňovat kanonizované příběhy novými obsahy, či naopak vkládat tradiční formy do nově vzniklých vyprávění. To ho v kontextu současné dramatiky vztahuje k dílu Davida Drábka, hledání autenticity života pak zase jeho hry přibližuje dílům Petra Zelenky. O tom ostatně vypovídá i zatím poslední hra dvojice Kolečko–Svoboda *Příběhy obyčejného hovadství* (prem. 2011), jejíž titul paroduje Zelenkovo nejnámější drama *Příběhy obyčejného šílenství* (prem. 2001). V rámci dobové divadelní produkce lze hru *Jaromír Jágr, Kladeňák* vztáhnout především k opeře *Nagano* (libreto: Jaroslav Dušek, hudba: Martin Smolka, prem. 2004), která pojednává o vítězství českých hokejistů na Zimních olympijských hrách v Naganu v roce 1998. Jako protiklad současného filozofa se Jaromír Jágr objevuje rovněž ve hře Lenky Procházkové *Celebrita* (knižně 2010).

Ukázka

Verešová s Jágrelem leží v posteli. Verešová není vidět, je pod peřinou. Jaromír spí. Změní se světla, začne hrát hudba. Jaromír se posadí na posteli a usměje se na tělo Verešové pod peřinou vedle něj. Pohládí ji. Zpod peřiny se ovšem zjevuje paní Poldi. Jágrovi ztuhne úsměv na rtech. Vykřikne.

POLDI: Pochybnosti kalí mysl. Pod černým pukem začne černat i led a ty ten puk netrefíš, protože ho přestaneš rozeznávat. Stejně jako přestáváš rozeznávat ostatní věci. Co je a co není dobré. Každý muž musí dostát svému géniu, jinak je na světě zbytečný. Každý rok jsem dostala 60 tisíc tun železa z Nučic. Když byl dobrý rok, i 65. A já dokázala z toho železa udělat, co bylo potřeba. Ty máš železné tělo. Co uděláš se svým železem ty? Každý muž musí dostát svému géniu, jinak je na světě zbytečný. Vid', můj malý Ludwigu?

Z postele se vynoří malý Ludwig.

LUDWIG

Ty jsi prima kluk,
vysokej jak buk,
je, či není puk,
není to snad fuk?

JÁGR: Co je? Co to znamená? Andreo...

[...]

Přestaň, já chci bejt vzhůru!

[...]

Ludwig mu podává knížku. Jágr ji zděšeně drží a potí se.

POLDI: Každý muž musí dostát svému géniu, jinak je na světě zbytečný. (*Sen se rozplyne.*)

V.

Jágr leží na posteli a zděšeně odkryje Andreu.

ANDREA: Čo je, kocúrik?

JÁGR: Zaplaťpámbu. Měl jsem hroznej sen.

ANDREA: Ja som si zas otláčila plece. Ta posteľ je voľajaká tvrdá. Jako v tej rozprávke o princeznej na hrášku.

JÁGR: Byla tam paní Poldi se synem a podávali mi nějakou knížku.

ANDREA: Ako by bol tvrdý len ten kúsok pod mojimi plecami. Musím ísť za chiropraktikom.

JÁGR: Ještěže jsi tady a byl to jen sen.

ANDREA: Pozri, nemusím ísť za chiropraktikom.

Vytáhne zpod zad knížku. Jarda přečte název knihy.

JÁGR: Tractatus philosophicus logicus. Ludwig Wittgenstein. Panebože! Co teď? Neměl bych zavolat psychiatra?

ANDREA: Si len pretiahnutý. Knihy sa takto objavujú hocikde. A vobec, máš tréning.

JÁGR: No jo, trénink. Máš pravdu, Andrejko. Musím tu hrůzu přetrénovat.

(9–11)

Vydání

Jaromír Jágr, Kladeňák – agentážní tisk, Aura-Pont, 2009

Uvedení

Premiéra 9. 10. 2009 – Středočeské divadlo Kladno, režie Tomáš Svoboda.

Reflexe

Navzdory tomu, že nápad konfrontovat hokej s duchovnem je báječný, přináší obecnější výpověď a je i zdrojem dalších asociací a v neposlední řadě i slovní komiky, jeho dramatický potenciál na celou inscenaci nevystačí a musí se uměle natahovat. Potíže se objevují už před polovinou inscenace a vznikají hluchá místa.

Jana Machalická: „A nakonec přijde i Ivan Hlinka“,
Lidové noviny 12. 10. 2009, s. 11.

Samotný nápad napsat lokálně patriotickou hru a dát slavného hokejistu dohromady s jeho kladenským „rodákem“, věrozvěstem analytické filosofie Ludwigem Wittgensteinem, vyhlíží ve své absurditě jako docela slibné východisko. [...] S jeho rozvíjením si však autoři moc práce

nedali: invenčněji vyhlíží snad už jen nápad, že se všem dobrým hokejistům nutkavě zjevuje „jejich“ filosof a způsobuje problémy. Zbytek je komediální rutina úrovně značně kolísavé, místy poněkud gymnaziální; nejvíc v pasážích pojednávajících o Jágrově ruské anabázi, kde dochází na pokus o parodii Čechovových Tří sester.

Vladimír Mikulka: „Po práci legraci“, *Divadelní noviny* 2010, č. 1, s. 4.

Formálně spojuje text i jeho inscenace komiksovou trivialitu, humor a nadsázku se strukturou antického dramatu či eposu. Autoři v tomto směru prokázali odvahu srovnatelnou s vítěznou střelou od modré. Uprostřed smršťe slovních i scénických gagů a docela krutých černo-humorných glos se jim podařilo ukázat na ty momenty, v nichž se život úspěšného hokejisty Jágra může setkat s příběhy mytických hrdinů. Dokonce se odvážili mezi řádky a salvami smíchu, za asistence „boha“ Ivana Hlinky (jenž se zjevil jako deus ex machina), dovést děj k poznání: že naše síla souvisí s vírou, která svět rozbitý pochybnostmi sceluje stejně jako láska nebo radost.

Marie Reslová: „Hrdina Jágr aneb Kladenské divadlo vstřelilo vítězný gól od modré“, *Hospodářské noviny* 12. 10. 2009, s. 10.

Petr Kolečko s Tomášem Svobodou vytvořili vtipný obraz světa okolo Jaromíra Jágra, obrácený však trochu naruby. Rozhodně nejde o životopisnou hru, střípky z jeho života slepují spíše z obecně známých, často bulvárních pravd, doplněných o informace z Branek, bodů, vteřin (vzpomínky na Nagano, vztah s Andreou Verešovou, Jágrový návštěvy oficiálních večírků, sbírání Art Ross Trophy, okolnosti smrti Alexeje Čerepanova), ale funguje to. Pro oba autory je hlavní filozofií hokej, který milují více než jakoukoli jinou filozofií.

Petr Smyczek: „Kladeňák Jaromír Jágr se představil na ledě Divadla pod Palmovkou“, *Nekultura.cz* 22. 11. 2009, online: <http://www.nekultura.cz/divadlo-serial-mimoprazsky-rozcestnik/kladenak-jaromir-jagr-se-predstavil-na-lede-divadla-pod-palmovkou.html> [přístup 28. 11. 2013]

Slovo autora

Měli jsme problém v Jágrově životopise najít dramatický potenciál, který vlastně vstoupil až s tím, že se hokejistům zjevují filozofové (Jágrovi logicky s Kladnem spojený Wittgenstein). A ta konfrontace někoho, kdo opravdu něco dělá, a všech těch, co sedí u kafe a baví se o depresivní metafyzice, se vlastně stala nosným tématem hry. Nejde ani tak o Wittgensteina a jeho filozofii. Je to o myšlení v obecném slova smyslu a o hrdinství v obecném slova smyslu. (Petr Kolečko)

„Srovnáváme Jágra s těmi, co se baví u kafe o metafyzice“
(rozhovor vedl Lukáš Jiříčka), *Aktuálně.cz* 2009,
online: <http://aktualne.centrum.cz/kultura/umeni/clanek.phtml?id=649755>
[přístup 9. 9. 2013]

Bibliografie ohlasů

STUDIE: T. Marečková, *Revolver Revue* 2011, č. 83, s. 216–221; M. J. Švejda, *Svět a divadlo* 2012, č. 2, s. 52–63.

RECENZE: K. Kočíčková, *Mladá fronta Dnes* 2. 5. 2009; J. P. Kříž, *Xantypa* 2009, č. 11; R. Plavecký, *Právo* 6. 10. 2009; J. Machalická, *Lidové noviny* 12. 10. 2009; M. Reslová, *Hospodářské noviny* 12. 10. 2009; J. P. Kříž, *Právo* 12. 10. 2009; K. Kubíčková, *Mladá fronta Dnes* 12. 10. 2009; J. Soprová, *Český rozhlas* 13. 10. 2009; P. Smyczek, *Nekultura.cz*, online: <http://www.nekulturna.cz/divadlo-serial-mimoprazsky-rozcestnik/kladenak-jaromir-jagr-se-predstavil-na-lede-divadla-pod-palmovkou.html> [přístup 28. 11. 2013]; J. Vnouček, *Týden* 2009, č. 42; V. Mikulka, *Divadelní noviny* 2010, č. 1; M. Uhrinová, *Naše rodina* 2010, č. 45.

Lenka Jungmannová